

MINKŠTOJI RUSIJOS SULAIKYMO STRATEGIJA*

Ši analizė yra Rusijos taip vadinamų „minkštųjų galių“ problematika besidominčių žmonių bendras kūrinys, ji nėra oficialus politinės partijos dokumentas. Analizė skirta labiau apibrėžtoms ir konkretesnėms diskusijoms su visuomene, o pasiūlymų skirsnis yra atviras diskusijoms ir pasiūlymams, koks turėtų būti mūsų valstybės atsakas į šias „minkštąsias galias“. Dokumentą rengė Rasos Juknevičienės vadovauta darbo grupė, į kurią įėjo Andrius Kubilius, Arvydas Anušauskas, Audronius Ažubalis, Dainius Kreivys, Mantas Adomėnas, Kęstutis Škiudas, Justas Šireika, Andrius Vyšniauskas, Indrė Pociūtė Levickienė, Ugnė Naujokaitytė, Jaunius Petraitis, Petras Mendeika, Algirdas Kazlauskas ir kiti asmenys.

Įvadas

2007 m. Tėvynės Sąjunga paskelbė dokumentą, pavadintą „Rusijos sulaikymo strategija“¹, panaudodama garsios JAV diplomato George Kennano po II pasaulinio karo sukurtos „Rusijos sulaikymo“ doktrinos pavadinimą. Ši po karo suformuluota JAV strateginė doktrina išliko nepakitusi per visą šaltojo karo laikotarpį, iki pat sovietų imperijos griūties 1990-aisiais.

2007 m., Lietuvai išbuvus pirmuosius trejus metus ES ir NATO, Tėvynės Sąjunga savo strateginiu dokumentu aiškiai pasakė – negalime būti naivūs ir nematyti pavojų, kurių nepanaikina narystė ES ir NATO. Taip buvo nubrėžta mūsų energetinės nepriklausomybės kryptis, kurią ėmėmės įgyvendinti po 2008 m. Seimo rinkimų. Tuo metu, po Rolando Pakso apkaltos, strategijoje įvardijome ir tai, kokius pavojus kelia lengvas Lietuvos politinių institucijų ar informacinės erdvės užvaldymas.

Per prabėgusius septynerius metus po „Rusijos sulaikymo strategijos“ paskelbimo nemažai to, kas buvo numatyta dokumente, pavyko įgyvendinti. Tačiau padarėme dar tikrai ne viską. Sutrukdė ir krizė, ir patirties stoka. Yra nemažai pradėtų darbų ir juos reikia tęsti.

Tačiau šiandien turime drąsiai pasakyti, kad yra svarbių priešasčių, kodėl 2007 m. paskelbtos „Rusijos sulaikymo strategijos“ nebeužtenka. Pirmiausia todėl, kad per prabėgusius metus keitėsi pati Rusija, deja – ne į gerąją pusę. Keitėsi jos naudojamos priemonės savo tikslams pasiekti – ir tai mums kelia naujų grėsmių. Rusija pastaruoju metu vis efektyviau naudoja tai, ką ji pati vadina „Rusijos minkštosiomis galiomis“. Todėl tam turime priešpastatyti savąją naują „Minkštąją Rusijos sulaikymo strategiją“. Kaip ir 2007 metais tikimės, kad šis mūsų projektas sulauks ir kitų partijų dėmesio ir manome, kad dėl „Minkštosios Rusijos sulaikymo strategijos“ principų ir įgyvendinimo bus galima pasiekti platų politinį sutarimą.

---

* Pirmą sykį publikuota leidinyje: „Putino sulaikymo strategija“, Tėvynės sąjunga – Lietuvos krikščionys demokratai, 2014, ISBN 978-609-8120-05-9. Taip pat publikuota respublika.lt. Prieiga per internetą: https://www.respublika.lt/lt/naujienos/lietuva/lietuvas_politika/minkstoji_rusijos_sulaikyimo_strategija 2021 metais patikslintos ir atnaujintos nuorodos į šaltinius išnašose.

¹ Prieiga per internetą: <https://tsajunga.lt/wp-content/uploads/2017/05/Andrius-Kubilius.-Rusijos-sulaikyimo-strategija-2007.pdf>

I. „Rusijos sulaikymo strategijos“ tęstinumas

1. *Rusijos kaimynystė per kelis pastaruosius amžius buvo, yra ir ateityje išliks didžiausias iššūkis Lietuvos valstybei. Rusijos siekių pobūdis bėgant laikui gali keistis – nuo teritorijos okupacijos iki valdžios ar protų okupacijos, tačiau nematyti Rusijos keliamų pavojų būtų tiesiog lengvabūdiška.* Tokiais žodžiais prasidėjo 2007 m. Andriaus Kubiliaus vadovaujamos darbo grupės parengta „Rusijos sulaikymo strategija“. Tai mintys, kurios aktualios ir šiandien. Tuomet strategiją Tėvynės Sąjunga rengė tikėdamasi, kad ji taps partijų susitarimu. Deja, politinių jėgų, suvokiančių Rusijos įtaką Lietuvos raidai ir ypač politiniams procesams, nuo to laiko daugiau neatsirado.

2. 2008-2012 m. dirbusi XV Vyriausybė, nors ir susidurdama su didžiuliais iššūkiais dėl pasaulinės krizės, siekė susilpninti pagrindinių Rusijos įrankių Lietuvoje galią ir dirbti būtent tomis kryptimis, kurios buvo įvardintos „Rusijos sulaikymo strategijoje“. Visų pirma - energetikoje. 2007 m. mūsų parengtoje strategijoje buvo rašoma: *Rusija stiprina savo įtaką visame regione, taip pat – ir Lietuvoje, didindama energetikos priklausomybę nuo Rusijos resursų. Todėl Lietuva turi įgyvendinti politinės energetikos priklausomybės nuo Rusijos mažinimo strategiją, paversdama tai svarbiausiu užsienio ir vidaus politikos prioritetu.*

3. 2008-2012 m. laikotarpiu buvo priimta ne tik nauja energetikos strategija, bet ir pradėti įgyvendinti esminiai nepriklausomybę nuo Rusijos žaliavų ir įtakų stabdantys projektai elektros bei dujų sektoriuose. Kaip ir reikėjo tikėtis, susidurta su didžiuliu pasipriešinimu, nes Kremliaus užsienio politikoje energetika yra oficialiai patvirtinta pagrindiniu politikos įrankiu, o Rusijos Federacijos Gynybos štabas Europos siekį užsitikrinti energetinę nepriklausomybę yra įvardijęs svarbiausia karine grėsme.

4. *Vakaruose Lietuva turi pirmiausia siekti realistinio Vakarų valstybių požiūrio į pavojingas Rusijos vystymosi tendencijas dominavimo,* - buvo rašoma 2007 m. strategijoje. Šį tikslą siekėme įgyvendinti kartu su Prezidente Dalia Grybauskaite. Pavyko pasiekti, kad ES pritartų svarbių energetikos projektų mūsų regione finansavimui. Po karo prieš Gruziją, Aleksandro Litvinenkos nužudymo Londone, negailestingo Bolotnaja mitingų išvaikymo Maskvoje ir ypač po Kremliaus desperatiškų pastangų sustabdyti ES Rytų kaimynystės politikos sėkmę, Vakarų sostinėse neformaliai konstatuojama, kad iliuzijų dėl Kremliaus politikos, kol Putinas yra valdžioje, turėti neverta.

5. Deja, pasikeitus Lenkiją šiuo metu valdančio politinio elito požiūriui į jų šalies vaidmenį regione, Lenkija mūsų regione nesiėmė organiškų lyderystės veiksmų, kad būtų sumažinta viso regiono energetinė priklausomybė nuo Rusijos. Tokio Lenkijos vaidmens mes tikėjomės 2007 m. kalbėdami net apie „energetinę Žečpospolitą“.

6. Po Rusijos ir Gruzijos karo, kai NATO valstybėse baigėsi iliuzijos dėl galimų dabartinio Kremliaus pasikeitimų, mums pavyko įtikinti partnerius dėl Gynybos planų ir rimtų karinių pratybų mūsų regione reikalingumo.

7. Po 2007 m. ES priėmė Rytų partnerystės programą, kurią A. Kubiliaus vadovaujama Vyriausybė patvirtino pagrindiniu prioritetu tam laikotarpiui, kai Lietuva pirmininkaus ES Tarybai. *Lietuva kartu su kaimynais bei JAV politikos šiame regione architektais turi tapti naujos „kaimynystės politikos“ architekto. Reikia siekti, kad Europos Sąjungoje būtų pradėta aiškiai skirti „kaimynystės Europoje“ ir „Europos kaimynystės“ politikos,* - teigėme 2007 m. „Rusijos sulaikymo strategijoje“.

8. Dauguma 2007 m. „Rusijos sulaikymo strategijos“ įžvalgų dėl Rusijos Federacijos autoritarinės krypties ir siekio stiprinti įtaką aplinkinėse valstybėse pasitvirtino su kaupu. Rusijai, nors ir nedalyvaujant tiesiogiai, pavyko sustabdyti NATO plėtros procesą 2008 m. viršūnių susitikime Bukarešte. Tai padarė tiesioginį poveikį Gruzijos, Ukrainos ir kitų valstybių tolimesnei raidai.

II. „Minkštoji galia“ pagal Kremlių

1. Kremliaus bandymai daryti įtaką Lietuvos ir kitų aplinkinių valstybių visuomenės nuotaikoms, politiniams procesams pradėta vadinti minkštųjų galių (*soft power*) naudojimu. Tačiau net ir termino autoriaus amerikiečių politologo Josepho S. Nye teigimu, Rusijos pastangos daryti taip vadinamą „minkštąją įtaką“ nėra patrauklios, todėl vargu ar galima jas vadinti tikrąja *soft power*.

2. Norint surasti tinkamą apibūdinimą Rusijos politikai aplinkinių, tiksliau, Sovietų Sąjungos kontroliuotų teritorijų, atžvilgiu, pirmiausia reikia suprasti dabartinio Kremliaus tikslus. Labai atvirai apie Putino Rusijos kryptį Europą perspėjo pareigas palikdama JAV Valstybės sekretorė Hilary Clinton: *Einama į resovietizaciją, neapsirikite*.

3. Žurnalistė ir komunizmo ekspertė Anne Appelbaum neseniai apibūdino, ko savo įtakų ir galių demonstravimu siekia Kremlius: *Rusija neturi intencijų pradėti karo. Rusija greičiau ketina per trumpą laikotarpį pakirsti regiono pasitikėjimą NATO, JAV karinėmis garantijomis bei Vakarų Europos solidarumu. Ilgalaikiu laikotarpiu Rusija siekia, kad Skandinavija, Baltijos valstybės ir palaipsniui visa Europa priimtų Rusijos politiką kitose sferose.*²

4. Plėtodama šį „naują šaltąjį karą“ (pagal E. Lucaso knygą) Rusija yra pasiruošusi išnaudoti galingus „minkštosios politikos“ strateginius instrumentus: nuo aktyvaus rusakalbių tėvynainių³ potencialo kaimyninėse valstybėse išnaudojimo iki Rusijos įvaizdžio užsienyje gerinimo ir tiesioginės įtakos politiniams procesams „artimajame užsienyje“, pasitelkus „draugiškos“ vietinės žiniasklaidos, vietinio verslo, susijusio su Rusija, ar vietinių politikų paslaugas. Rusija neslepia, kad „minkštosios galios“ panaudojimas tampa jos pagrindiniu užsienio politikos instrumentu. Tai išsamiai atspindėta 2013 m. patvirtintoje Rusijos užsienio politikos koncepcijoje, kurioje numatyta, kad Rusijos valdžia skirs daug lėšų ir kitokią „esminę valstybės paramą“ Rusijos žiniasklaidai ir kitiems komunikavimo kanalams, su kuriais dirbama užsienyje, siekiant pagerinti Rusijos įvaizdį ar kitaip realizuojant Rusijos „minkštosios galios“ stiprinimo tikslus.

5. Kaip rašo Olegas Surkovas 2013 m. pasirodžiusiame straipsnyje „Rusijos „minkštųjų galių“ konstatavimas“, Rusijos „minkštosiomis galiomis“ pasaulis susidomėjo tada, kai apie jas savo 2012 m. vasario mėnesį prieš rinkimus pasirodžiusiame straipsnyje atvirai prabilo pats Vladimiras Putinas, kuris pabrėžė, kad „minkštoji galia“ yra įrankis ir metodų matrica, naudojama siekiant užsienio politikos tikslų nesigriebiant ginklų, bet pasitelkiant

---

² Anne Applebaum, „China and Russia bring back Cold War tactics“, The Washington Post, 2013-12-25, The Atlantic Council, 2014-01-03. Prieiga per internetą: <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/natosource/china-and-russia-bring-back-cold-war-tactics/>

³ Tėvynainių politika - tai su V. Putino atėjimu į valdžią sietina Rusijos politika, siekianti visus, istoriškai Lietuvoje ir kitose Sovietų okupuotose valstybėse gyvenančius arba okupacijos metu atvykusius slavų kilmės žmones dirbtinai priskirti savo kultūrinei civilizacijai bei skirtingais visuomeninės paramos kanalais mobilizuoti ir pajungti Lietuvos ar kitų šalių valstybingumui priešiškiems politiniams tikslams.

informacinius ir kitus įtakos instrumentus. V. Putinas neslėpdamas pabrėžė, kad Rusijos „minkštąją galią“ jis supranta kaip *galimybę tiesiogiai daryti įtaką suverenių valstybių vidaus politikai*.

6. Dar atviriau apie minkštąsias Rusijos galias kalba Konstantinas Kosačiovas, žinomas Rusijos politikas (ilgametis Rusijos Dūmos Užsienio reikalų komiteto pirmininkas), o dabar ir specialios Rusijos Federacijos agentūros „Rossotrudničestvo“⁴ vadovas. 2012 m. paskelbtame straipsnyje „Rusijos minkštųjų galių specifika“⁵, jis teigia, kad moderniais laikais „kietosios karinės galios“ naudojimas prieš kitą valstybę negatyviai paveikia valstybės, kuri tokią kietąją galią pasitelkia, įvaizdį, todėl žymiai efektyvesnės yra pastangos panaudoti „minkštąsias galias“, sumenkinti priešininko valstybės įvaizdį, sukurti *antibrandus*, kuriais būtų diskredituojamos oponentų valstybės, jų užsienio ir vidaus politika, ekonomika, istorija, kultūra, švietimas. Šie instrumentai tampa efektyviomis užsienio politikos priemonėmis. K. Kosačiovas išplėtoja „integracijos be inkorporacijos“ strategiją, tai suformuluodamas kaip pagrindinį Rusijos užsienio politikos „artimajame užsienyje“ principą. K. Kosačiovas taip pat atvirai aiškina, kad Rusija savo „minkštųjų galių“ strategiją pradėjo vystyti ir naudoti visų pirma siekdama sustabdyti „artimojo užsienio“ šalių elito pastangas (kurioms įtaką daro Vakarai) šias šalis paversti Vakarų aljanso sąjungininkėmis ar net narėmis. Todėl „minkštosios galios“ taikiniu yra pasirinktos tų „artimojo užsienio“ šalių visuomenės, o ne elitas, nes paveikus visuomenių nuotaikas galima sunaikinti visas elito pastangas siekti didesnio tų šalių atsiskyrimo nuo Rusijos. Šiuo požiūriu ypatingą vaidmenį vaidina šių šalių rusakalbiai tėvynainiai, kuriuos K. Kosačiovas vadina „galingu milijoniniu Rusijos minkštosios galios resursu“, ir Rusija sieks šiam „resursui“ įrodyti, kad jis yra galingas, nes gali lemti tai, kad jų gyvenamos valstybės neatrodytų tokios antikremliškos (kitai sakant, kad tų valstybių politinis elitas būtų palankus Maskvai). Todėl K. Kosačiovas ir teigia, kad šiandien pagrindinė tarptautinių procesų tendencija - tai gebėjimas išnaudoti „minkštųjų galių“ politikos galimybes siekiant realizuoti savo interesus. Anot K. Kosačiovo, „minkštųjų galių“ politika šiuo metu geriausiai atitinka Rusijos užsienio politikos tikslus.

7. Kokių ilgalaikių tikslų Baltijos valstybėse siekia Kremlius, galima apibūdinti ir griežčiau. Artimiausias tikslas – „integracija be inkorporacijos“ – daryti įtaką Lietuvos, Latvijos ir Estijos politinei raidai taip, kad jose imtų dominuoti promaskvietiškas politinis elitas. A. Grigas savo straipsnyje „Palikimas, prievarta ir minkštoji galia: Rusijos įtaka Baltijos šalyse“⁶ rašo: *Rusija siekia apriboti Baltijos šalių nepriklausomybę ir sumenkinti jų galimybes daryti politinius, ekonominius ir civilizacinius pasirinkimus*. Kitaip sakant, tai yra siekis apriboti Baltijos valstybių suverenitetą neatimant jų nepriklausomybės, tačiau išsaugant arba stiprinant jų energetinę, ekonominę ir, galų gale, politinę priklausomybę ar bent lojalumą Maskvai. Tolesnis tikslas, kurį formuluoja A. Dugino mokyklos nacionalistai, yra toks: „integracija su inkorporacija“ – Lietuvos, Latvijos ir Estijos nepriklausomybė ir valstybingumas yra laikini, jos neišgyvens kaip valstybės, todėl laukiama ir aktyviai skatinama, kad nusivylimas savo pačių valdžiomis peraugtų į nusivylimą Europos Sąjunga ir, išaušus valandai „X“ – pavyzdžiui, subyrėjus

⁴ Federalinė agentūra, atsakinga už NVS, rusų, gyvenančių užsienyje, ir tarptautinio humanitarinio bendradarbiavimo reikalus.

⁵ Konstantin Kosachev, „The Specifics of Russian Soft Power“, Russia in Global Affairs, 2012-10-07. Prieiga per internetą: <https://eng.globalaffairs.ru/articles/the-specifics-of-russian-soft-power/>

⁶ Agnia Grigas, „Legacies, Coercion and Soft Power: Russian Influence in the Baltic States“, Chatham House, 2012. Prieiga per internetą: https://www.chathamhouse.org/sites/default/files/public/Research/Russia%20and%20Eurasia/0812bp_grigas.pdf

euroatlantiniam ryšiui NATO viduje, įvykus rimtiems kataklizmams Europoje, pasikeitus geopolitinių jėgų balansui pasaulyje – Rusija galėtų susigrąžinti prarastas teritorijas.

8. Rusija, likusi paskutine Europos žemyne dar iki galo nesubyrejusia imperija, pergyvena postimperinį sindromą, sunkesnį nei savo laiku pergyveno kitos prieš pusę amžiaus subyrėjusios Europos imperijos. Ji vis dar gyvena su ta pačia nuo Petro I laikų nesikeičiančia imperine geopolitine doktrina – šalia kitų teritorijų Rusija būtinai turi valdyti ir rytinę Baltijos jūros pakrantę.

III. Rusijos „minkštųjų galių“ įrankiai ir priemonės

1. Kokiomis priemonėmis Rusijos Federacija siekia savo tikslų mūsų valstybėje, yra gerai apibūdinta Lietuvos Valstybės saugumo departamento 2012 m. ataskaitoje visuomenei: *Lietuvai nedraugiškos valstybės siekia menkinti Lietuvos suverenumą, istoriją, valdžią, vykdomą užsienio ir vidaus politiką, bando trukdyti įgyvendinti svarbiausius energetinius projektus, galinčius užtikrinti alternatyvų apsirūpinimą elektros energija ir energijos ištekliais. Siekdamos savo tikslų, užsienio valstybės naudoja tradicinės galios politikos instrumentus, energetinių ir ekonominių resursų kontrolę, siekia Lietuvoje suformuoti įtakos grupes, galinčias paveikti Lietuvos politinių jėgų sprendimus. Prieš Lietuvą yra vykdoma aktyvi informacinė, ideologinė ir istorijos „perrašymo“ politika. Be užsienio šalių valdžios subjektų ir jų remiamų organizacijų, šiame procese dalyvauja ir saugumo bei žvalgybos tarnybos, vykdydamos aktyvią ir agresyvią žvalgybinę veiklą.*⁷

2. Labai konkrečiai Prezidento Vladimiro Putino vadovaujamo Kremliaus veiksmus Lietuvos visuomenei atskleidė agentūros BNS paskelbta informacija apie rengiamąsi artėjantiems Lietuvos Prezidento rinkimams: *Rusijos prezidento administracijos Tarprekšionių ir kultūrinių ryšių su užsienio šalimis valdybos Visuomeninių procesų analizės departamento Baltijos šalių skyrius [...] jau artimiausiu metu planuoja paskleisti Lietuvos Prezidentę neva diskredituojančios informacijos, „atrandant“ Rusijos archyvuose naujų duomenų apie jos biografiją. Anot VSD, Rusijos specialiosioms tarnyboms pavesta aktyviai naršyti Rusijos archyvuose, renkant kompromituojančią informaciją apie aukštas pareigas užimančius buvusios SSRS valstybių pareigūnus, siekiant daryti jiems poveikį. BNS paskelbtoje informacijoje taip pat rašoma, kad Rusijos naudojami metodai šių atakų metu būtų įprastiniai – dezinformacija ir kompromitavimas, atskleidžiant sufalsifikuotus esą Rusijos Valstybiniame archyve aptiktus dokumentus, skelbiant „atrastų“ naujų liudininkų parodymus. Ši informacija gali būti skelbiama pasinaudojant ir Lietuvoje minėtos Rusijos Prezidento administracijos valdybos ryšiais Lietuvoje. VSD teigimu, valdyba turi ryšių su kai kurių Lietuvos partijų, žiniasklaidos atstovais, politologais. VSD duomenimis, pernai Rusijos Prezidento administracijos Tarprekšionių ir kultūrinių ryšių su užsienio šalimis valdyboje yra lankęsi Lietuvos lenkų rinkimų akcijos bei Lietuvos rusų sąjungos atstovai, minima, jog valdybos atstovai galėjo turėti kontaktų ir su kitų Lietuvos politinių partijų atstovais.*

4. Kremlius intensyviai kuria savo darbo įrankius“, o vienas iš naujausių buvo įvardintas ir BNS matytoje VSD informacijoje: 2013 metais ši valdyba [...] įkūrė ir valdo portalą *rubaltic.ru*, kuriame nuolat talpinama prieš Lietuvą nukreipta propagandinio, dezinformacinio pobūdžio informacija, siekiama portale talpinamą informaciją paskleisti Lietuvos viešojoje erdvėje.

---

⁷ Lietuvos Respublikos Valstybės saugumo departamento 2013 m. veiklos ataskaita, VSD. Prieiga per internetą: <https://www.vsd.lt/wp-content/uploads/2016/10/Veiklos-ataskaita-2013.pdf>

5. Rusijoje vyksta „minkštųjų galių“ instrumentų bei jas kontroliuojančių ir koordinuojančių institucijų centralizavimas. Šių procesų tikslas yra didinti veiklos efektyvumą (finansiskai ir organizaciniu atžvilgiu) ir efektyviau išnaudoti Vyriausybės skiriamas lėšas Maskvai naudingos informacijos sklaidai. Taip pat finansavimas centralizuojamas ir siekiant sumažinti lėšų grobstymą bei labiau kontroliuoti institucijų veiksmus.

6. Iš Rusijos Federalinio biudžeto vienai kertinių minkštosios galios koordinatorių agentūrai „Rossotrudničestvo“ 2013 m. tiesiogiai buvo skirta apie 15 proc. daugiau lėšų nei 2012 m., o 2014 m. – dar daugiau. Kaip rašė Jelena Osipova 2013 m. pasirodžiusiame straipsnyje „Suvokiant Rusijos „minkštąsias galias“⁸, 2013 m. minėtos institucijos biudžetas pasiekė 500 mln. JAV dolerių. Ši institucija yra esminė rengiant „minkštųjų galių“ doktriną, koordinuojant humanitarinio profilio programas užsienyje. Stebima stabili tendencija, kad „minkštųjų galių“ politikos įgyvendinimo biudžetai nuolat auga. Tačiau tai tik vienos biudžeto eilutės suma. Dar gaunama pinigų iš kitų programų, bendrų projektų su kitomis tarnybomis, įvairių nevyriausybinių organizacijų fondų. Ta pati J. Osipova šalia „Rossotrudničestvo“ pažymi „Russkij Mir“ ir A. Gorčiakovo fondus, o taip pat – ir galingus valstybinės propagandos užsieniui instrumentus – televizijos tinklą „Russia Today“, radiją „Voice of Russia“, „Russia behind the Headlines“ ir „RIA Novosti“ (iki reorganizacijos) žiniasklaidos priemonės. Lietuvai papildomai yra skiriama dar ir „Pervyj Baltijskij“ televizijos kanalas, radijas „Russkoe Radio“, naujausias rubaltic.ru interneto portalas ir kitos priemonės.

7. Iš tikrųjų beveik neįmanoma suskaičiuoti, kiek lėšų Rusija skiria informacinėms kampanijoms, kitoms „minkštųjų galių“ sklaidos priemonėms, nes tokiomis laikytinos ir Rusijos saugumo tarnybų koordinuojamos ar remiamos akcijos, Rusijos Federacijos Užsienio reikalų ir kitų ministerijų veikla.

8. Reikia atkreipti dėmesį ir į Rusijos įsteigtus, finansuojamus ir kontroliuojamus Lietuvoje veikiančius „teisių gynimo centrus“: Nepriklausomą žmogaus teisių centrą ir Pagrindinių teisių gynimo ir tyrimo centrą.

9. Kremlius ypatingą dėmesį jau kelerius metus skiria jaunimui – tiek kalbančiam, tiek nekalbančiam rusų kalba. Rengiamos stovyklos, leidiniai mokykloms, remiami įvairūs projektai, kuriais siekiama skleisti rusų kultūrą, diegti Rusijos istorijos politikos koncepciją.

10. Nėra tiesioginių įrodymų, tačiau tikėtina, kad dalis į Lietuvą patenkančių rusiškų populiariųjų televizijos, radijo projektų yra koordinuojami ir iš dalies arba visiškai finansuojami iš įvairių Rusijos fondų ar tos pačios agentūros „Rossotrudničestvo“. Į jaunimą taikomasi ir per „tautinius“ rusų renginius, organizuojamos specialios programos per Rusijos cerkvę, rusakalbes mokyklas.

11. Pagrindinis visos šios veiklos Lietuvoje tikslas - nebūti išstumtiems iš Lietuvos kultūrinio, informacinio lauko, būti matomiems ir girdimiems, išlaikyti savo pozicijas ideologinėje plotmėje, rasti rėmėjų, išnaudoti vietinių institucijų ir politikų neveiklumą, užimti nišas.

---

⁸ Yelena Osipova, „Making Sense of Russia's „Soft Power““. Straipsnio kopija interneto archyve: <https://web.archive.org/web/20130819050832/http://www.globalinterests.org/2013/07/10/making-sense-of-russias-soft-power/>

IV. Įtaka per žiniasklaidą

1. Lietuvoje pagrindiniu „minkštųjų galių“ įrankiu yra bandoma naudoti Lietuvos žiniasklaidos priemonės. Kremlius, pats nesilaikydamas jokių demokratijos ar žodžio laisvės principų, savo rankose turėdamas visas įtakingiausias Rusijos informacijos priemonės, iki šiol gana sėkmingai naudojami demokratijos taisyklėmis mūsų valstybėje ir dideliu pinigų poreikiu žiniasklaidos versle.

2. Ekspertų duomenimis, Kremlius kasmet skiria apie 1 mlrd. JAV dolerių informacijos sklaidai pasaulyje. Vien brangiausias ir didžiausią efektą duodančiam projektui - televizijos kanalui „Russia Today“ – išleidžiama 300 mln. JAV dolerių kasmet. Jį gali matyti 630 mln. žmonių daugiau nei 100 pasaulio valstybių.

3. Pasinaudodama europietiškos demokratijos puoselėjamu nuomonių pliuralizmu bei prisidengdama tariamai kitokios nuomonės raiška, pažiūrų įvairove, Rusija iš tiesų siekia įgyvendinti savo interesus. Tai nėra nauja tendencija. Ryškiausiai žiniasklaidos vaidmenį, darant įtaką visuomenės nuomonei, atspindi „Mažeikių naftos“ istorija. Buvęs JAV ambasadorius Lietuvoje apie Rusijos galias daryti įtakas per energetiką žiniasklaidai, politikams ir visuomenei yra aprašęs savo 2004 m. išleistoje studijoje⁹: Kai 1999 m. tapo aišku, jog „Lukoil“ netaps „Mažeikių naftos“ savininke, „Lukoil“ per Maskvą pakeitė savo ambasadorių Lietuvoje ir atsiuntė žvalgybos karininką, tikėdamasi, kad taip apsaugos naftos infrastruktūros kontrolę Lietuvoje. Naujasis ambasadorius buvo Jurijus Zubakovas, 25-erius metus dirbęs KGB, pastaraisiais metais – ryšininkas tarp KGB ir „Lukoil“. J. Zubakovas niekada iki tol nebuvo paskirtas darbui už Rusijos ribų. Netrukus po J. Zubakovo paskyrimo „Williams“ kompanija ir jos rėmėjai pajuto, kad ypač pagausėjo neigiamų straipsnių spaudoje ir oponuojančių parlamentarų. Tapo aišku, kad J. Zubakovui duota užduotis sustabdyti „Williams“, kad jis neatimtų iš „Lukoil“ dominuojančios partnerystės Lietuvoje naftos sektoriuje.

4. Rusija „minkštosiomis galiomis“ aktyviai veikia prieš mūsų tautiečius bei piliečius ne tik Lietuvoje, bet ir užsienyje, tam skirdama vis daugiau lėšų, įsigydama (perpirkdama) ten leidžiamus lietuviškus laikraščius arba priversdama juos bankrutuoti – steigdama naujus, nemokamai platinamus leidinius, kuriais yra siekiama nuteikti Lietuvos emigrantus prieš savo valstybę, jos vertybes. Kaip pavyzdį galima pateikti JAV, Čikagoje, 2007 m. pradėtą leisti ir nemokamai platinamą (JAV yra daugiau nei 1000 platinimo taškų) savaitraštį „Čikagos aidas“. Jį tiesiogiai finansuoja ta pati leidybinė grupė, kuri leidžia ir rusišką laikraštį „7Dnei“. Savaitraštyje publikuojami straipsniai nukreipti prieš Lietuvos gebėjimus eiti pažangos keliu, menkinami nepriklausomybės metais pasiekti laimėjimai, stengiamasi įpiršti mintį, kad dabartiniai Lietuvos vadovai, o ypač – dešiniųjų pažiūrų, yra nieko verti ir kenkia Lietuvos žmonių bei valstybės gerovei. Apie panašų Rusijos „minkštųjų galių“ veikimą žinoma ir Jungtinėje Karalystėje bei kitose šalyse.

5. Kremlius yra sukūręs savo tiesiogiai valdomą rusišką kanalą „Pervyj Baltijskij“. Visose Lietuvoje registruotose kabelinėse televizijose rusiški kanalai sudaro didelę programų dalį. Kremliaus finansinė parama yra esminė vietos rusakalbei ir, galbūt, kai kurių kitų tautinių mažumų žiniasklaidai. Tokių laikraščių, portalų turinys visiškai atitinka Kremliaus interesus Baltijos valstybėse.

---

⁹ Keith C. Smith, „Russian Energy Politics in the Baltics, Poland and Ukraine“, Center for Strategic & International Studies, 2004.

6. Latvijoje įsikūręs nepriklausomas Baltijos centras tiriamajai žiniasklaidai „ReBaltica“ yra paskelbęs vertingą studiją „Maskva Baltijos šalyse yra surezgusi žiniasklaidos ir politikos voratinklį“¹⁰, kurioje nuosekliai analizuojama „Pervyj Baltijskij“ kanalo atsiradimo istorija, jo veiklos sąsajos su Kremliumi bei esminės kanalo įtakos procesai, kai buvęs šio kanalo žurnalistas N. Ušakovas tapo Rygos meru bei stipriausios Latvijos partijos „Santarvės centras“ lyderiu, o Estijoje E. Savisaaras kelis kartus iš eilės laimėjo Talino mero rinkimus.

7. Tačiau bene didžiausią poveikį Lietuvos visuomenės nuostatoms daro lietuviakalbė žiniasklaida. Ji yra skirtinga, kaip ir visuomenės grupės, kurios ją vartoja. Pavyzdžiui, kaimo parduotuvėse visišką monopolį turi „Respublikos“ leidinių grupė, kuri net neslepia savo antieuropietiškos, antivakarietiškos ir dažnai prorusiškos orientacijos. Žinant leidinių grupės savininko finansinę padėtį, galima nesunkiai atspėti, kad tokia orientacija nėra idealistinis altruizmas. Gaila, kad Lietuvos teisėtvara kol kas visai nesigilina į korupcijos mastus ir pinigų srautus prieš Lietuvos nacionalinius interesus veikiančioje žiniasklaidoje. Potenciali korupcija lietuviškoje „ketvirtojoje valdžioje“, kitaip nei pirmųjų trijų valdžių atveju, iki šiol nėra įstatymais nei skaidrinama, nei užkardoma. Tai sukuria palankiausią terpę Lietuvoje skleisti ir efektyviai veikti Rusijos „minkštosios galioms“. Mūsų valstybėje atsiranda vis daugiau naujos, modernios, demokratiškos ir skaidrios žiniasklaidos, tačiau tradicinės žiniasklaidos, negebančios sau kelti aukštų skaidrumo ir objektyvumo standartų, neigiamas poveikis Lietuvos visuomenei, skleidžiant Rusijos „minkštąsias įtakas“, išlieka didelis.

8. Apie Rusijos siekius daryti įtaką informacinei erdvei visoje buvusios Sovietų Sąjungos teritorijoje, įskaitant ir Baltijos valstybes, studiją „Paskutinis imperijos atodūsis: Rusijos pastangos kontroliuoti žiniasklaidą buvusiose sovietų respublikose“ 2014 m. sausio 8 d. paskelbė amerikiečių žurnalistas, Sovietų Sąjungos ir Rusijos ekspertas Davidas Satteris¹¹: *Rusijos režimas randa kelių, kaip didinti savo įtaką žiniasklaidai šiose [postsovietinėse] nepriklausomose valstybėse. To tikslas – manipuluojant skleidžiama informacija didinti priklausomybę nuo Rusijos ir nepasitikėjimą vakarais, padėti Rusijai siekti savo politinių ar komercinių tikslų. [...] Rusijos pastangos didinti įtaką žiniasklaidai kaimyninėse valstybėse ne tik parodo ryškų pokytį Rusijos užsienio politikoje, bet ir meta didelį iššūkį tarptautinei laisvai žiniasklaidos bendruomenei, kuri per paskutinius du dešimtmečius išleido šimtus milijonų JAV dolerių, siekdama padėti buvusioje Sovietų Sąjungos teritorijoje siekti nepriklausomos ir išsilaikančios žiniasklaidos. [...] Rusijos didėjanti sėkmė stiprinant savo įtaką per žiniasklaidą sukuria sudėtingą, kartais priešišką aplinką bet kam, kas bando palaikyti nepriklausomą žiniasklaidą ir laisvą informacijos, idėjų ir nuomonių sklaidą.*

9. Minėtoje D. Satterio studijoje apie Lietuvos žiniasklaidą teigiama, kad ji yra per maža iš Vakarų pritraukti investicijų, kurios galėtų pagerinti jos produktų kokybę. Todėl žiniasklaidos kanalus valdo vietiniai verslininkai, kurie dažnai žiniasklaidą laiko tiesiog verslo priedu. Dėl šios priežasties, pasak D. Satterio, žiniasklaidos organizacijos – net ir pačios įtakingiausios – gali būti parduotos Rusijai priklausančioms grupėms. Pavyzdžiui, 2009 m. Rusijos kapitalui priklausantis Lietuvos bankas „Snoras“ įsigijo 34 proc. „Lietuvos ryto“ žiniasklaidos grupės

---

¹⁰ Inga Springe, Sallija Benfelde, Miks Salu, „Maskva Baltijos šalyse yra surezgusi žiniasklaidos ir politikų voratinklį“, delfi.lt, 2012-04-16. Prieiga per internetą: <http://www.delfi.lt/news/ringas/abroad/maskva-baltijos-salyse-yra-surezgusi-ziniasklaidos-ir-politiku-voratinkli.d?id=58138186#ixzz2sYICVFMq>

¹¹ David Satter, „The Last Gasp of Empire: Russia's Attempts to control the Media in the Former Soviet Republics“, Centre for International Media Assistance and National Endowment for Democracy, 2014. Prieiga per internetą: <https://www.cima.ned.org/wp-content/uploads/2015/02/CIMA-Russia%20report%20David%20Satter.pdf>

akcijų. Autorius taip pat pamini, kad laikraščio „Lietuvos žinios“ savininkas yra koncernas „Achema“, kuris užsiima trąšų gamyba ir yra didžiausias gamtinių dujų vartotojas Lietuvoje. „Achema“ perka gamtines dujas iš Rusijos dujų monopolininkės „Gazprom“ su didele nuolaida. Joks kitas gamintojas negali pasidžiaugti tokiais didelėmis nuolaidomis. Tai tik keli iš daugelio minimų pavyzdžių, kaip yra daroma įtaka Lietuvos žiniasklaidai.

10. Vis dar didžiausią poveikį visuomenės nuostatoms ir nuotaikoms Lietuvoje daro televizija. Būtent todėl, perėmęs pareigas Kremliuje, Vladimiras Putinas pirmiausia į savo rankas paėmė pagrindinius TV kanalus. Lietuvoje televizijos patiria didelę konkurencinę kovą, nes mažoje rinkoje konkuruoja sąlyginai daug kanalų, todėl galimybė per pinigus diktuoti sau naudingą televizijų vidaus politiką yra didelė. Ryškiausias šio reiškinio įrodymas – 2013 m. Šv. Kalėdų ir Naujųjų metų šventės, kai beveik visų komercinių televizijos kanalų programos buvo išimtinai užpildytos rusiška, dažnai Kremliaus subsidijuojama, produkcija. Tai sukėlė daug nepasitenkinimo socialiniuose tinkluose, apie tai diskutavo patys žurnalistai, apžvalgininkai. Deja, vien nuo to niekas nesikeičia.

11. Prieš dvejus metus Kremliuje buvo priimtas sprendimas ypatingą dėmesį skirti socialiniams tinklams. Tam kasmet yra skiriama atskira pinigų eilutė, pradėtos kurti specialios informacinių atakų sistemos. Tiesiogines informacines atakas galima identifikuoti ir Lietuvos socialiniuose tinkluose, kur yra talpinami agresyviai Kremliaus propagandą skleidžiantys „Facebook“ profiliai ar su Rusijos žvalgybomis bendradarbiaujančių žmonių sukurti internetiniai puslapiai (pavyzdžiui, judėjimas „Būkime vieningi“). Nuolatine, nepaliaujama informacine ataka dera laikyti samdomų komentatorių („30 centų kariaunos“) skleidžiamą nepasitikėjimą valstybe, priešiškus ES, JAV ir NATO, prorusiškos propagandos skleidimą, nesantaikos kurstymą ir sąmokslų teorijų sklaidą informacinių portalų komentaruose.

12. Informaciniai karai per žiniasklaidą yra tiesiogiai susiję su kibernetinėmis grėsmėmis. Lietuvoje jau buvo užfiksuoti atvejai, kai Kremlui nepalankią informaciją pateikęs portalas patyrė kibernetines atakas (pavyzdžiui, didžiausias naujienų portalas Lietuvoje DELFI).

13. Ekspertams prognozuojant, kad kibernetinės grėsmės taps pagrindinėmis XXI a. grėsmėmis pasaulyje ir įvertinus tai, kad Rusijos Federacija daug investuoja, kurdama naujausius kibernetinio karo įrankius, tikėtina, kad Lietuva, įskaitant ir Lietuvos demokratinę žiniasklaidą, ateityje gali patirti daugiau ir žymiai intensyvesnių kibernetinių atakų. Kibernetinių atakų, kaip galimo Kremliaus ginklo prieš kaimynines valstybes, grėsmės verta nagrinėti atskirai Vyriausybės lygiu.

V. Svarbiausių strateginių Lietuvos projektų „stabdymo“ politika

1. Rusija „minkštąsias galias“ ypač aktyviai naudoja siekdama savo energetikos politikos tikslų, kurie pagal dabartinę Rusijos geopolitikos doktriną yra svarbiausias instrumentas Kremlui siekiant savo geopolitinių tikslų. Rusija siekia išlaikyti savo energetinę imperiją, nepaisant to, kad politinė ir ekonominė imperija sugriuvo dar 1990 metais. Buvusios energetinės imperijos išsaugojimas yra svarbiausias instrumentas, leidžiantis Rusijai daryti įtaką nuo šios imperijos vis dar priklausančių valstybių raidai.

2. 2000 m. Rusijos prezidentu inauguravus Vladimirą Putiną, energetika tapo pagrindiniu įrankiu įgyvendinant Kremliaus užsienio politiką posovietinėje erdvėje. Apie ekonominį spaudimą kaip užsienio politikos įgyvendinimo priemonę gana atvirai kalbama net svarbiausiuose šios šalies dokumentuose. Pavyzdžiui, 2008 m. paskelbtoje Rusijos Federacijos

užsienio politikos koncepcijoje teigiama, kad, siekdama apsaugoti savo nacionalinius interesus, Rusija *naudoja visus galimus ekonominius svertus, išteklius ir konkurencinius pranašumus*. Dėl alternatyvos Rusijos tiekiamoms gamtinėms dujoms trūkumo, V. Putino užsienio politikoje itin svarbus vaidmuo teko dujų koncernui „Gazprom“ ir šios kompanijos interesus atstovaujantioms vietos įmonėms.

3. Pirmą kartą su specifinėmis Rusijos „minkštosiomis galiomis“ tvarkant energetikos reikalus Lietuva susidūrė, kai 1998–1999 m. investuoti į „Mažeikių naftą“ pasikvietė ir derėjosi su amerikiečių kompanija „Williams“. Propagandai prieš investuotojus į „Mažeikių Naftą“ buvo mestos didžiulės pajėgos, siekiant sustabdyti sutarties pasirašymą - netgi tuometis premjeras Rolandas Paksas buvo priverstas atsistatydinti. Tada pirmą kartą paaiškėjo, kokias milžiniškas galimybes lietuviškoje žiniasklaidoje ir politinėje erdvėje valdo Rusija, tačiau jai rezultato nepavyko pasiekti, nes to meto valdanti Tėvynės Sąjungos ir Lietuvos krikščionių demokratų partijų parlamentinė dauguma išliko nepaveikta. Antra vertus, daliai visuomenės dirbtinai suformuotas priešiskumas vakarietiškam kapitalui pablogino investicinį klimatą Lietuvoje, o politinius dividendus iš priešstatos „Williams“ susikrovęs R. Paksas vėliau tapo Lietuvos Prezidentu. Kaip teigta žiniasklaidoje skelbtoje pažymoje, 6 mln. JAV dolerių šiam tikslui per Jurijų Borisovą, su Rusijos žvalgyba siejamą verslininką, perdavė „Williams“ atėjimui į Lietuvą besipriešinusi „Lukoil“¹².

4. Dar didesnius „minkštųjų galių“ resursus Rusija metė siekdama sustabdyti Visagino AE projektą 2012 metais. Lietuvos specialiosios tarnybos yra užfiksavusios Rusijos sprendimus išleisti milijonines sumas Lietuvos informacinėje erdvėje, siekiant sukompromituoti patį projektą ir pagrindinius jo įgyvendintojus – Tėvynės Sąjungą-Lietuvos krikščionis demokratų. Propagandiniais tikslais, siekdama sutrukdyti Visagino AE projektui, Rusija pradėjo tariamai vystyti savąjį Karaliaučiaus AE projektą, į tai investuodama šimtus milijonų ar net milijardus JAV dolerių. Kai tik Lietuva referendume nepritarė Visagino AE projektui, Rusija, nusprendusi, kad savo propagandinį tikslą pasiekė, tolesnę Karaliaučiaus AE statybą sustabdė. Didžiausia Rusijos „minkštųjų galių“ sėkmė buvo pasiekta, kai referendumui dėl Visagino AE sustabdymo 2012 m. vasarą Seime pritarė Lietuvos socialdemokratų partija ir jos vadovas, dabartinis premjeras Algirdas Butkevičius. Pagrindinis sprendimo dėl referendumo priėmimo Seime iniciatorius buvo Seimo narys Vidmantas Žiemelis, kurio sūnaus Gedimino Žiemelio koncernas pastaruoju metu plėtoja milijardinius verslo projektus Rusijoje (žiūrėti VII dalį).

5. Ne mažiau sėkmingai Rusijai pavyko įgyvendinti ir „minkštųjų galių“ operaciją prieš skalūnų dujų paiešką ir JAV kompanijos „Chevron“ investicijas Lietuvoje. Siekiant sutrukdyti investuotojams iš Jungtinių Valstijų žvalgyti naftos ir dujų išteklius mūsų šalyje, buvo pasitelkta ne tik vietos žiniasklaida ar aplinkos apsaugą susirūpinusių žaliųjų grupės, bet ir anoniminiai socialinių tinklų veikėjai. Garliavos įvykių metu užmegzti interneto erdvėje veikiančių įtakos agentų tinklai tapo efektyvia priemone formuojant neigiamą pilietiškai aktyvių, tačiau patiklių Lietuvos piliečių nuomonę dėl investicijų iš Vakarų valstybių (visų pirma, JAV).

6. Palyginti su pirmąja „minkštųjų galių“ operacija prieš „Williams“ kompanijos atėjimą į „Mažeikių Naftą“, kitos dvi – prieš Visagino AE ir „Chevron“ – buvo žymiai „minkštesnės“, „švelnesnės“, labiau sofistikuotos, geriau finansuojamos, sugebant įtraukti ir meno bei

---

¹² Ši rusų kalba parengta pažyma Lietuvos žiniasklaidos priemonėse skelbta 2003 metais. Daugiau informacijos: „R.Paksą rėmė Rusijos energetikos kompanijos?“, delfi.lt, LNK, 2003-11-26. Prieiga per internetą: <http://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/rpaks-reme-rusijos-energetikos-kompanijos-video.d?id=3241569>

kultūros elito atstovus, sugeneruojant tariamai nepriklausomų ekspertų nuomonę, palankią Rusijos interesams. Paskutinių dviejų Rusijos pergale pasibaigusių svarbių Lietuvai energetinių projektų stabdymo istorijos pagrindinis skirtumas nuo 1999 m., kai Rusijai nepavyko sustabdyti tuometės Vyriausybės plano pritraukti amerikiečių investuotojus ir neperleisti „Mažeikių naftos“ Rusijos „Lukoil“ kompanijai, yra tai, kad 1999 m. projektą rėmė tvirtą ir didelę daugumą turėjusi Tėvynės Sąjungos ir Lietuvos krikščionių demokratų koalicija Seime. Tuo tarpu 2012 m. TS-LKD vadovaujama 4 partijų koalicija, rėmusi Visagino AE projektą, dirbo faktinės valdančios mažumos koalicijos sąlygomis, t. y. turėjo mažiau nei pusę balsų, o 2013 m. „Chevron“ investiciniai planai neturėjo aiškios Vyriausybės paramos. Tokiais atvejais atsiveria plati erdvė reikštis Rusijos „minkštosioms galioms“ ir manipuliuoti Lietuvos žmonių viešąja nuomone.

7. Su nemažu pasipriešinimu susidūrė ir po 2008 m. Lietuvos Vyriausybės įgyvendintas dujų sektoriaus pertvarkos planas bei valstybės pajėgomis statomo Suskystintų gamtinių dujų terminalo projektas. Rusijos „minkštosioms galioms“ nepavyko šių projektų sustabdyti, nes Lietuva jas atrėmė pasitelkusi Briuselio „minkštąsias galias“ – visų pirma, direktyvines, bet taip pat – ir derybines bei antimonopolines.

VI. Kultūrinė Rusijos politika Lietuvoje

1. Atskiro tyrinėjimo reikalauja ir akivaizdūs Rusijos bandymai daryti įtaką Lietuvai per kultūrinius projektus. Jie yra sudėtinė Rusijos „minkštųjų galių“ politikos dalis ir, objektyviai vertinant, viena sėkmingiausiai vykdomų Kremliaus „minkštųjų galių“ politikos sričių.

2. Jau prieš dešimtmetį pastebėta, kad per valstybines Lietuvos šventes didžiausiose koncertinėse arenose yra rengiami kontraversiškai vertinamų Rusijos atlikėjų koncertai su šovinistiniais ar imperialistiniais kūriniais programose. Ryškiausias pastarųjų metų pavyzdys, vertintinas kaip provokacija, buvo Olego Gazmanovo koncertas 2013 m. pabaigoje.

3. Akivaizdu ir tai, kad net nieko bendro su dabartine Kremliaus imperialistine politika neturintys Rusijos kultūros klasikai tampa politikos įrankiais, siekiant išlaikyti rusiškos kultūros įtaką lietuvių, ypač jaunosios kartos, sąmonėje.

4. Kremliaus tikslai, įgyvendinant kultūrinę „minkštųjų galių“ politiką, yra aiškūs: pasinaudojant sovietinės okupacijos metais vykusia rusifikacija ir daliai visuomenės savaime gravituojant į rusišką kultūrinę erdvę, bandyti kurstyti Lietuvos žmonių baimes ir psichologinio nesaugumo būseną, trinti ribas tarp Lietuvos ir Rusijos kultūrinių erdvių, dėti visas pastangas, kad lietuviai liktų kiek galima labiau integruoti į Rusijos populiariosios ir klasikinės kultūros, estrados, televizijos filmų, programų, sporto (net ir krepšinio) kultūros erdvę, taip realizuojant K. Kosačiovo apibrėžtą „integracijos be inkorporacijos“ strategiją. Tokia nesubalansuota, stipriai subsidijuojama rusiškos kultūros invazija į Lietuvos kultūrinę erdvę iki šiol yra neatsveriamai tokios pat galios vakarietiška kultūrinė „minkštąja galia“.

VII. „Minkštųjų galių“ realizavimas per verslą

Bene tiksliausiai Rusijos įtakos sukeliamas grėsmes yra apibūdinęs britų ekspertas, žurnalo „The Economist“ apžvalgininkas Edwardas Lucasas: *Kokia yra didžiausia Rusijos keliama grėsmė? Vienintelė didžiausia grėsmė, kurią kelia Rusija – tai purvini pinigai. Rusijos purvini pinigai, kurie nukeliauja politinėms partijoms, į politikų asmenines kišenes, smegenų centrus,*

akademijas ir nevyriausybinės organizacijos. Taip pat ir Rusijos švarūs pinigai. Rusijos sandėriai su ES šalių kompanijomis, kai kompanija politikams pasako, jog šie nesužlugdytų sandėrių su Rusija. Manau, kad lengviau kovoti ir aiškintis dėl švartų pinigų. Apie nešvartus pinigus sužinoma per žvalgybos kontaktus ir manipuliacijas bei informacinius karus ir informacijos rinkimą, o tai tik viską apsunkina.

2. Iki šiol kalbėdami apie Rusijos „minkštąsias galias“ ir verslą dažniausiai tradiciškai kalbėdavome apie stambiąsias Rusijos energetikos kompanijas, veikiančias Lietuvoje ar turinčias čia didelių netiesioginių interesų: „Gazprom“, „Lukoil“, „Rosneft“, „InterRAO“, „Rosatom“ ir kt. Šių kompanijų bandymai daryti įtaką Lietuvos politiniams sprendimams, jų politizuota kainų, tiekimų ar Lietuvos strateginių projektų „stabdymo“ politika yra jau pakankamai gerai matoma, nuolat stebima ir neblogai išanalizuota tiek Lietuvos specialiųjų tarnybų, tiek ir užsienio analitikų¹³. Akivaizdu, kad šios kompanijos buvo, yra ir bus Rusijos „minkštųjų galių“ realizavimo instrumentai, ir pati Rusija to neslepia. Lietuvos energetinės nepriklausomybės strategija visų pirma ir yra nepriklausomybės nuo taip realizuojamų „minkštųjų galių“ strategija. Ši energetinės nepriklausomybės strategija Lietuvoje buvo pradėta įgyvendinti nuo 2008-ųjų ir susidūrė su dideliu Rusijos pasipriešinimu. Nors tokiam pasipriešinimui buvo panaudoti įvairūs Rusijos „minkštųjų galių“ ir kitokie instrumentai, tačiau nemaža šios strategijos dalis buvo arba toliau yra sėkmingai įgyvendinama.

3. Iki šiol buvo skiriama per mažai dėmesio tam, kaip realizuojant Rusijos „minkštąsias galias“ dalyvauja lietuviškas verslas, ypač tas, kuris turi didelių interesų pačioje Rusijoje. Tai, visų pirma, yra verslas, kuris išskirtinai priklauso nuo žaliavų arba energetinių resursų, tiekiamų iš Rusijos, arba verslas, kuris atskiruose rinkos sektoriuose yra užėmęs ženklų Rusijos rinkos dalį, arba verslas, kuris su labai palankiomis pelno maržomis importuoja ir Baltijos rinkose prekiauja dideliais kiekiais specifinių, Rusijoje pagamintų produktų, išsaugodamas ilgąmetį tokios prekybos monopolį. Lietuvoje atsiranda lietuviškas verslas, kuris Rusijoje gauna išskirtinę teisę plėtoti milijardinės vertės Rusijos valdžios įgyvendinamus infrastruktūrinius projektus. Visas šis verslas Lietuvoje išsiskiria ypatinga viešąja ir politine veikla.

4. Dar 2012 m. Lietuvos specialiosios tarnybos parengė ir pateikė oficialią informaciją, jog viena stambi Lietuvos kompanija, vedanti derybas Maskvoje dėl jai reikalingų energetinių resursų tiekimo, gavo pasiūlymą, pagal kurį ji trokštamas mažesnes energetinių resursų kainas gautų, jeigu Lietuvoje imtųsi žygių diskredituoti vieną svarbų strateginį Lietuvos energetinį projektą. Kaip buvo pranešta informacijoje, kompanija tai ir padarė.

5. Lietuvoje per paskutinius dvejus metus buvo organizuotos bent trys stambios, gerai finansuotos visuomeninės politinės akcijos, nukreiptos arba prieš stambius Lietuvos strateginius energetikos projektus, arba siekiant sukurti naujas problemas, Lietuvai nuosekliai integruojantis į Europos Sąjungą:

- 1) referendumas prieš Visagino AE projektą;
- 2) protesto kampanija prieš „Chevron“ investicijas skalūnų dujų sektoriuje;
- 3) referendumo iniciatyva uždrausti žemės pardavimą Europos Sąjungos piliečiams.

Šių politinių kampanijų realizavimo tikslas, kurio Rusija siekia savo „minkštųjų galių“ strategija, – silpninti Lietuvos pastangas tapti energetiškai nepriklausoma valstybe ir kelti šalies žmonių nepasitikėjimą pasirinkta vakarietiška orientacija.

---

¹³ Žr. A.Grigas, op.cit., fn6, K.Smith, op.cit., fn9.

6. Minėtose politinėse kampanijose intensyviai dalyvavo stambus Lietuvos verslas ar jam artimi asmenys. Vien tik viešai skelbiamoje informacijoje galima rasti tai patvirtinančių faktų:

- 1) referendumą prieš Visagino AE projektą inicijavo Seimo narys Vidmantas Žiemelis, kurio sūnus Gediminas Žiemelis valdo stambų verslą Lietuvoje ir Rusijoje;
- 2) referendumo iniciatyvą rėmė Lietuvos valstiečių ir žaliųjų sąjunga ir jos lyderis, stambus rusiškų trąšų importuotojas ir stambiausias šalyje žemės ūkio verslininkas Ramūnas Karbauskis;
- 3) Koncernas „Achema“ suteikė solidžią finansinę paramą Lietuvos žaliųjų partijai ir jos lyderiui Linui Balsiui, kuris aršiai pasisakė prieš Visagino AE. „Achema“ taip pat aktyviai priešinosi valstybės statomam suskystintų gamtinių dujų terminalui;
- 4) pasipriešinimą „Chevron“ investicijoms intensyviai rėmė Lietuvos valstiečių ir žaliųjų sąjunga, minėtasis jos lyderis Ramūnas Karbauskis ir per jo inicijuotus kultūrinius projektus remiami menininkai;
- 5) referendumo iniciatyvą uždrausti žemės pardavimą Europos Sąjungos piliečiams taip pat remia tas pats Ramūnas Karbauskis.

7. Minėtos verslo kompanijos vysto labai intensyvius ryšius su ar yra tiesiogiai priklausomos nuo Rusijos:

- 1) Gedimino Žiemelio kompanija „Avia Solutions Group“, kaip skelbia spauda, pasirašė bendradarbiavimo sutartį su didžiausia Rusijos valstybine korporacija „Rostec“ steigti bendrą įmonę, kuri plėtos naująjį tarptautinį Maskvos oro uostą Ramenskoje. 2014 m. „Avia Solutions Group“ yra numačiusi plėtrą tęsti. Iki šiol „Avia Solution Group“ daugiausiai dirbo NVS šalyse. Šios kompanijos tikslas – toliau plėsti klientų ratą augančiose Centrinės ir Rytų Europos rinkose bei NVS šalyse. 2011 m. G. Žiemelio valdoma „Avia Solutions Group“ buvo pripažinta oro transporto lydere Rusijoje ir pelnė „Auksinės kariatės“ apdovanojimą, kurį G. Žiemelis atsiėmė 2012 m. rugsėjo 12 d. Kremliuje. „Auksinės kariatės“ apdovanojimą yra įsteigusi Rusijos Dūma kartu su Rusijos Federacijos Susisiekimo ministerija.
- 2) R. Karbauskio kompanijos uždriba šimtamilijonines metines pelno maržas iš pelningos prekybos Rusijoje pagamintomis azoto ir kalio trąšomis. R. Karbauskiui priklausančios „Agrokoncerno grupės“ įmonės iš trąšų pardavimo už 2012-2013 metus Lietuvoje ir Latvijoje gavo 782 mln. Lt pajamų. Pajamos iš trąšų pardavimo yra didžioji ir strateginė įmonės pajamų dalis. Pažymėtina, kad šio verslo perspektyva tiesiogiai priklauso nuo Rusijos politinio ir verslo elito geros valios (interesų).
- 3) Koncerno „Achema“ verslo pelningumas priklauso nuo „Gazprom“ perkamų dujų kainos, dėl kurių nuolaidos „Achemos“ atstovai periodiškai derasi su Rusijos dujų monopolininku. „Achemos“ azotinių trąšų gamykla kaip pagrindinę žaliavą (80 proc. produkte) naudoja iš Rusijos importuojamas dujas, todėl produkcijos konkurencingumas, taigi ir gamyklos pelningumas tiesiogiai priklauso nuo rusiškų dujų kainodaros bei Kremliaus geranoriškumo (interesų). „Achemos“ įmonių grupė aktyviausią veiklą vysto Lietuvos chemijos pramonės bei transporto sektoriuose. Šio koncerno verslo modelio stuburą sudarančios veiklos yra tiesiogiai sietinos su Rusija ir Baltarusija.

8. Su Rusija tokių sąsajų turintis jau minėtas ir kitas tokio paties pobūdžio lietuviškas verslas nevengia aktyviai, tiesiogiai dalyvauti Lietuvos politikoje, įvairiuose rinkimuose ir tuo labai skiriasi nuo lietuviško verslo, kuris dirba arba tik Lietuvos rinkose, arba sėkmingai eksportuoja į Vakarų rinkas:

- 1) vienas stambiausių rusiškų trąšų importuotojų Ramūnas Karbauskis yra Lietuvos valstiečių ir žaliųjų sąjungos pirmininkas;
- 2) Viktoras Uspaskichas, tiesiogiai ir netiesiogiai vadovaujantis Darbo partijai, pradėjo kurti savo verslą nuo Rusijos dujų importo į Lietuvą, o leidimą importuoti rusiškas dujas visuomet turi palaiminti Kremlius;
- 3) iki 2008 m. valstybės politiniame ir viešajame gyvenime atvirai ir įvairiomis neviešomis formomis dalyvavo Rimantas Stonys ir jo valdoma Rusijos dujų importu užsiimanti „Dujotekanos“ kompanija;
- 4) 2003 m. Prezidento rinkimus laimėjo Rolandas Paksas. Jį milijonine pinigų suma rėmė rusiškų sraigtasparnių remonto verslą Lietuvoje ir Rusijoje valdantis Jurijus Borisovas. Po sėkmingų rinkimų jis nevengė „užvaldyti“ ir patį Prezidentą, kuris dėl šių aplinkybių pradėjus apkaltą buvo pašalintas iš pareigų. Paties R. Pakso statybų įmonė turėjo nemažai užsakymų Rusijoje;
- 5) 2004 m. Prezidento rinkimų antrajame ture labai sėkmingai pasirodžiusią Kazimirą Prunskienę tradiciškai aktyviai rėmė stambi kompanija „Arvi“, turinti didelių verslo interesų Baltarusijoje ir Rusijoje, vystanti rusiškų trąšų importo ir eksporto verslą;
- 6) 2014 m. Prezidento rinkimuose ruošiasi dalyvauti Vilniaus miesto meras Artūras Zuokas, žinomas savo ypatingai artimais ryšiais (įgijusiais net „abonentinių“ ryšių pavadinimą) su verslininku Andriumi Janukoniu ir jo valdomu „Icor“ koncernu (anksčiau šis vadinosi „Rubicon“). A. Janukonio koncerno valdoma komunalinių paslaugų kompanija „City Service“ Rusijoje yra viena stambiausių tokias paslaugas teikiančių kompanijų. A. Janukonis pastaruosius keletą metų buvo aktyvus, aršus ir garsus Prezidentės Dalios Grybauskaitės bei XV Vyriausybės vykdytos energetinės nepriklausomybės politikos, svarbiausių strateginių energetikos projektų (Visagino AE, Suskystintų gamtinių dujų terminalo, III ES energetikos paketo įdiegimo dujų sektoriuje ir kt.) kritikas bei Rusijos realizuojamų energetikos projektų („Baltijskij AE“ Karaliaučiaus srityje ir „Astravo AE“ Baltarusijoje) viešas advokatas. Šiose prieš Lietuvos energetinės nepriklausomybės politiką nukreiptose akcijose aktyviai dalyvavo ir dalyvauja pats kandidatas į Prezidentus Vilniaus miesto meras Artūras Zuokas.

9. Su Rusija susijęs verslas valdo ir stambias žiniasklaidos priemones, kurios dažnai naudojamos skleidžiant „minkštąsias įtakas“. Lietuviškas verslas, eksportuojantis į Vakarus, to arba visai nedaro, arba daro žymiai mažesniu mastu:

- 1) Viktoras Uspaskichas ar su juo susiję asmenys valdo internetinės žiniasklaidos grupę „Interneto žinios“ (priklauso portalas „balsas.lt“ ir platus regioninės žiniasklaidos portalų tinklas);
- 2) Koncernas „Achema“ valdo dienraštį „Lietuvos žinios“, kuris anksčiau labai intensyviai skleisdavo „Achemos“ koncerno kritišką požiūrį į Lietuvos energetinės nepriklausomybės darbus;

3) Ramūnas Karbauskis valdo ir investuoja į populiarių televizijos serialų gamybą bei kultūrinių projektų mecenavimą. Į šiuos projektus yra įtraukiami žinomi kultūros ir meno veikėjai, kurie vėliau nevengia paremti R. Karbauskio inicijuojamų ar remiamų viešų politinių akcijų;

4) Vladimiras Antonovas ir „Snoro“ bankas (iki bankroto) valdė daugiau kaip 30 proc. koncerno „Lietuvos Rytas“ akcijų;

5) Vladimiras Romanovas valdė „Baltic Media Holding“ akcijas, t. y. „Diena Media News“, kuri leido laikraščius ir portalus;

6) Gediminas Žiemelis per „ŽIA Valda“ įmonių grupę iki 2010 m. valdė „Valstiečių laikraštį“;

7) taip pat ir kitam stambiam Lietuvos verslui, kurio tiesioginiai ryšiai su Rusija nėra identifikuoti, priklausančios žiniasklaidos priemonės nevengia dirbti taip, lyg būtų tapę Rusijos „minkštųjų galių“ įrankiais.

10. Kalbant apie lietuviško su Rusija susijusio verslo naudojimą „minkštųjų galių“ tikslams pasiekti, galima padaryti šias apibendrinančias išvadas:

1) Lietuvos verslas, kuris daugiausia priklauso nuo savo interesų Rusijoje, yra aktyvus Lietuvos viešajame ir politiniame gyvenime, kai tuo tarpu verslas, kuris dirba su Vakarais, yra tikrai ne toks aktyvus;

2) Lietuvos specialiosios tarnybos yra užfiksavusios faktų, kai verslas, priklausomas nuo interesų Rusijoje, buvo paprašytas atlikti Lietuvoje tam tikras užduotis, siekiant Rusijai reikalingų tikslų įgyvendinimo;

3) verslas, kuris priklauso nuo interesų Rusijoje, dažnai inicijuoja arba remia stambias viešas politines akcijas, kurios dažniausiai sutampa su Rusijos interesais, pavyzdžiui, siekiant sutrukdyti Lietuvos energetinei nepriklausomybei ar europietiška integracijai;

4) su Rusija susijęs verslas Lietuvoje valdo stambią nacionalinės Lietuvos žiniasklaidos dalį.

Šios išvados parodo kryptis, tendencijas. Verslas, kaip ir gyvenimas, yra įvairus, galima rasti visokių pavyzdžių segmente, dirbančiame su Rusija, kaip ir segmentuose, dirbančiuose kitomis kryptimis. Būtina suprasti verslo, dirbančio su Rusija, pažeidžiamumą. Žinant Kremliaus praktiką, kai ekonominės priemonės, sankcijos yra naudojamos siekiant politinių tikslų, toks verslas tampa itin pažeidžiamas, nes dėl politinių priežasčių jam gali būti grasinama suvaržymais, kuriuos pritaikius patiriami dideli nuostoliai. Tokiam verslui gali būti pasiūloma tapti „minkštųjų galių“ įrankiu, kad jam geriau sektųsi. Siekdamas išvengti nuostolių, toks verslas natūraliai siekia daryti įtaką Lietuvos valdžios institucijoms, jas veikti, kad būtų priimami Rusijai palankūs sprendimai. Taip natūraliai atsiranda „savicenzūra“, noras įsiteikti Rusijos valdžiai ir kartu bandyti daryti įtaką Lietuvos valdžios sprendimams.

VIII. Istorija - vienas svarbiausių Kremliaus taikinių

1. Ypatingą vaidmenį Rusijos užsienio politikoje Baltijos valstybių atžvilgiu vaidina pastangos perrašyti esminius istorinius įvykius. Kartu su Sąjūdžiu ir Nepriklausomybe Lietuva atgavo savo istorinę atmintį, nes į pagrindinius teisinius dokumentus ir istorijos vadovėlius buvo sugrąžinta istorinė tiesa apie okupaciją, partizaninį pasipriešinimą, tremtis, Lietuvos žydų tragediją,

rusifikaciją ir sovietizaciją. Neatsiejama naujausių laikų Lietuvos valstybės moraline atrama tapo Sausio 13-oji.

2. Visi šie lietuvių tautai ir visiems lojaliems piliečiams svarbūs istorijos įvykiai šiuo metu yra Kremliaus atakų akiratyje. Atakų tikslas – sumenkinti valstybės moralinius pamatus, suskaldyti visuomenę, daryti jai įtaką, neleisti atitrūkti nuo sovietmečio, kompromituoti Baltijos valstybes pasaulyje, rodant mūsų tautas profašistinėmis, nacistinėmis ir pan. Tam net yra sukurtos specialios organizacijos (pavyzdžiui, prosovietiškos organizacijos „Lietuva be nacizmo“, „Latvija be nacizmo“, „Estija be nacizmo“), rengiamos Kremliaus finansuojamos pseudomokslinės konferencijos. Tokia istorijos perrašymo politika visų pirma yra siekiama tos pačios „integracijos be inkorporacijos“ ir to, kad Lietuvos visuomenė išliktų toje pačioje kultūrinėje istorinėje erdvėje, kurią valdo ir kurios istoriją aiškina Kremlius. Todėl tiek daug dėmesio skiriama okupacijos neigimui, pokario rezistenciją bandant vaizduoti ne kaip pasipriešinimą okupacijai, o kaip pačių lietuvių broližudišką pilietinį karą, sovietmetį – kaip Lietuvos industrializacijos ir kultūrinio suklestėjimo „aukso amžių“, Sąjūdį tik kaip M. Gorbačiovo perestroikos įrankį, o Sausio 13-ąją – kaip „savų šaudymo į savus“ tragediją. Siekiama lietuvius palikti be savų svarbiausių istorijos ženklų, taip bandant silpninti pamatus, ant kurių formuojasi nauja, jau ne sovietinė, visuomenės valstybinė savivoka. Antrasis tikslas, kurio yra nuosekliai siekiama, - Vakaruose piešti Baltijos valstybes kaip nacionalistines, fašistines, žydšaudžių tautas, taip bandant ten įdiegti nuomonę, kad viskas, ką mes kalbame apie Rusiją, apie Rytų partnerystę, yra nepatikima, kaip tariamai nepatikimos ir neatitinkančios vakarietiško demokratijos vertybių standartų yra ir pačios Baltijos valstybės.

3. Ekspertams atlikus rusiškos žiniasklaidos straipsnių apie Lietuvą tyrimą paaiškėjo, kad apie 60 proc. tokių straipsnių yra apie istoriją. Rusijos ir Baltarusijos istorikai itin daug dėmesio skiria Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės temai ir bando įrodyti, kad visi jos vadovai buvo slava, o tikrieji tų laikų lietuviai gyvena dabartinės Baltarusijos teritorijoje. Dabar Vilniuje gyvenantys lietuviai yra ne tie, kurie galėtų pretenduoti į LDK laikų Lietuvą. Jau yra pasirodę ir politinių pareiškimų, kad istoriškai į Vilnių pretenduoti turėtų dabartinė Baltarusija.

4. Ryškiausias pastarojo meto pavyzdys, bandant kompromituoti istoriją - puolimas prieš akciją „Neužmirštuolė“. *„Atsibus tėvynės sūnūs, didžių praeitį atminę“, – taipgi skaudžių išmėginimų ir kilnaus pasiaukojimo praeitį su gražiais artimo meilės pavyzdžiais – štai didysis pavojus kažkam – šitaip tiksliai puolimo prieš „Neužmirštuolės“ akciją esmę apibūdino Vytautas Landsbergis¹⁴. Sausio 13-oji susilaukia ypatingų atakų todėl, kad ji yra labiausiai patriotizmą ir Tėvynės meilę puoselėjanti istorinė data dabartinei jaunajai kartai. Tai neatitinka Kremliaus interesų, nes jų tikslas – ugdyti Lietuvoje nusivylimą ir apatiją. Tačiau „Neužmirštuolė“ parodė, kad didelė dalis žmonių yra pasiilgę vienybės, bendrumo, kad jiems Lietuvos istorija yra svarbus vienijantis veiksnys.*

5. Vienas svarbiausių istorijos perrašymo tikslų – okupacijos neigimas. Kartu su V. Putino pradėta Eurazijos, t. y. naujosios imperijos atkūrimo, politika sustiprėjo Kremliaus pastangos neigti Baltijos valstybių okupacijos faktą. Tai atsispindi ne tik ekspertų publikacijose, bet ir oficialiuose Rusijos Federacijos Užsienio reikalų ministerijos pareiškimuose. Reikia pastebėti, kad pagrindinis Eurazijos ideologas Aleksandras Duginas yra pradedamas cituoti Lietuvoje veikiančiuose neaiškios kilmės ir finansinių šaltinių internetiniuose puslapiuose.

---

¹⁴ V.Landsbergis, „Baisi gėlė“, 15min.lt, 2014-01-21. Prieiga per internetą:
<https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/nuomones/vytautas-landsbergis-baisi-gelele-18-400015>

6. Ypatingu taikiniu, naudojant istoriją Lietuvos diskreditavimui, yra Lietuvos žydų tragedija. Išnaudojami, o gal net specialiai išprovokuojami įvairūs antisemitiniai išpuoliai, kad Lietuva ir kitos Baltijos valstybės būtų parodomos pasauliui kaip profašistinės, nacistinės. Tokią pačią propagandinę taktiką Kremlius naudoja ir prieš ukrainiečius, kovojančius „Euromaidane“.
7. Lietuvos partizanų, kovojusių prieš sovietinę okupaciją, menkinimas, šmeižimas – taip pat yra taktika, naudojama nuo pat pokario laikų.
8. Istorija buvo, yra ir dar ilgai bus Kremliaus politikos taikiny, siekiant neleisti susiformuoti aiškiam patriotiniam dabartinės mūsų valstybės pagrindui, galinčiam suvienyti tautą tolimesniai valstybės kūrimo darbui.

IX. Įtaka politinei sistemai

1. Nuo pat Nepriklausomybės atgavimo buvo siekiama Lietuvoje neleisti susikurti stipriai provakarietiškai politinei sistemai. Ypatingų propagandinių atakų susilaukdavo ir susilaukia politikai, pasisakantys už Rusijos įtakos mažinimą bei už gilesnę Lietuvos europinę integraciją, ypač – už energetinę nepriklausomybę. Kremliaus veikimas po litinėje Lietuvos scenoje yra susijęs su įtakomis per verslą ir vietinę žiniasklaidą (IV ir VII skyrius).
2. Veiklos mechanizmai yra įvairūs – per visuomenines rusakalbių ir kitas organizacijas, per politines partijas. Kai kurie prorusiški dariniai veikia ir Kremliaus politiką įgyvendina atvirai (pavyzdžiui, Algirdo Paleckio Socialistinis liaudies frontas), o kai kurie politiniai dariniai įtaką įgavo manipuliuodami sovietinę nostalgiją jaučiančių žmonių jausmais ir nevengdami pigaus populizmo, kuriam tokie žmonės lengvai pasiduoda.
3. Lietuva yra pergyvenusi keletą didelių politinių sukrėtimų, kai paaiškėdavo, kad Lietuvos svarbiausios politinės institucijos gali būti lengvai „užvaldytos“ asmenų ar pinigų, kurių pėdsakai veda į Rusiją. Taip 2003 m. paaiškėjo, kad išrinktas Respublikos Prezidentas Rolandas Paksas yra visiškai „užvaldytas“ su Rusijos kariniu kompleksu siejamo Jurijaus Borisovo ir jo nusamdytų patarėjų iš kompanijos „Almax“. J. Borisovas per rinkimus R. Paksą rėmė milijonais, o valstybė tik visuomenei skausmingo apkaltos proceso būdu sugebėjo visa tai sustabdyti. Vėliau iškilo V. Uspaskicho gebėjimas „užvaldyti“ nemažą dalį Seimo, panaudojant su „Gazpromu“ uždirtbus milijonus ir neaiškiais neteisėtais būdais sukauptus bei partinei veiklai finansuoti panaudotus 24 mln. litų. Šios bylos tyrimas dar nesibaigė Lietuvos teismuose, tačiau tai yra stambiausia politinės korupcijos byla Lietuvos istorijoje.
4. Lietuvos specialiosios tarnybos yra fiksavusios kai kurių partijų atstovų artimus ryšius su atitinkamomis Kremliaus struktūromis. Rusijos ambasada Vilniuje yra ne vieną kartą fiksuota kaip aktyviai besidominti ir galimai daranti įtaką kai kurių partijų ar atskirų politikų veiklai. Tai ypač suaktyvėja, kai Lietuva svarsto arba priima sprendimus dėl ypač svarbių energetikos projektų. Pagal kai kurių politikų ar tariamai nepriklausomų ekspertų išsakomą neslepiamą palankumą ir tolesnei Lietuvos priklausomybei nuo Rusijos energetinių sistemų ir resursų galima spėti, kad šie asmenys yra paveikti Rusijos „minkštųjų galių“ įtakos.
5. Šiuo metu Kremlius keičia taktiką ir ypač sustiprino savo veiklą stengdamasis daryti įtaką ir skatinti pseudopatriotišką antieuropietišką liniją. Patriotizmas yra gražus ir palaikytinas jausmas, jis neturi priešinti tautų ir, juo labiau, niekaip neprieštarauja Lietuvos integracijai į ES. Lietuva, įstojusi į ES, ne tik neprarado savo identiteto, bet ir sėkmingai atkuria sovietmečiu suniokotą tikrą, nuoširdų tautiškumą. V. Putino propaguojamas rusiškojo tipo nacionalizmas

yra agresyvus ir remiasi antieuropietiškomis, antivakarietiškomis nuostatomis. Tokio agresyvaus, rusiško tipo nacionalizmo apraiškų vis dažniau matome ir Lietuvoje. Jis aktyviai platinamas per socialinius tinklus, reiškiasi antieuropietišku referendumų inicijavimu.

6. Galima pastebėti naują Maskvos veikimo Lietuvoje strategiją: visuomenės radikalizavimą per kuriamus radikalius tinklus, dažnai socialinių tinklų erdvėje, ir per juos besiburiančias radikalias bendruomenes. Katalizatoriumi tokioms bendruomenėms telktis tampa rezonansiniai visuomenės skandalai (D.Kedžio byla) ar iniciatyvos (referendumas dėl VAE, protestai prieš skalūnų dujas, referendumo dėl žemės pardavimo užsieniečiams iniciatyva), kuriems „išsukti“ viešojoje erdvėje naudojamos didelės neaiškios kilmės lėšos. Pagrįstas rūpestis viena ar kita tema paverčiamas sąmokslu teorijomis, kurios buria radikalias, kategoriškas, rėksmingas šalininkų bendruomenes. Galima pastebėti, kad kaip pretekstas naudojamos vertybinės temos, į kurias apeliuoja besikuriantys radikalieji tinklai – jos, kaip taisyklė, yra konservatyvios dešinės repertuaro dalis: žemė, patriotizmas, šeima, ekologija. Radikalios bendruomenės burti pasitelkiamos sąmokslu teorijos remiasi supriešinančia schema: (paprasti) žmonės prieš (korumpuotą, susimokusį) elitą. Susikūrę radikalieji tinklai naudojami skleisti Lietuvos valstybingumą silpninančias, prieš narystę ES ir NATO nukreiptas žinias ir informaciją, kurių didelė dalis yra tiesiogiai paimta iš rusiškų šaltinių. Jų valdomi informaciniai kanalai sudaro vieningą sklaidos tinklą, kuriuo naudojama, kai reikia vykdyti Lietuvos strateginiams interesams priešišką informacinę kampaniją. Radikalios bendruomenės ir jų valdomi informaciniai kanalai bei naudojamos politinio veikimo formos siekia primesti reikiamas temas, klausimus ir idėjas viešajai erdvei ir infiltruoti jas į valstybės politinę darbotvarkę. Jų atsiradimas sukuria beveik neredukuojamą nesisteminių spaudimų tradicinių politinių ideologijų vienybei, o tai savo ruožtu poliarizuoja visuomenę, skaldo tradicinių partijų elektoratus, skatina poliarizaciją, o taip pat radikalizuoja atskiras grupes sistemines partijose. Įvyksta politinių klausimų ir viso viešo politinio lauko radikalizavimas, susiaurėja racionalaus politinio diskurso erdvė, skatinamos – ir politinėje erdvėje ima vis labiau įsivyrėti – resentimento ir susvetimėjimo su valstybe laikysenos. Politinis dėmesys nukreipiamas nuo aktualių politinių uždavinių (pavyzdžiui, būtinų reformų darbotvarkės), o strateginių tikslų (tokių, kaip energetinės nepriklausomybės) siekimo galimybės kardinaliai sumažėja ar net likviduojamos („Chevron“, VAE atvejai). Tradicinių, valstybingumą ginančių (ir gebančių tai daryti) politinių jėgų vaidmuo silpnėja, kuriamos prielaidos atsirasti ir stiprėti ekstremistinėms politinėms jėgoms. Lietuva diskredituojama (dauginama medžiaga vaizduoti Lietuvą kaip „fašistinę valstybę“ ar hiperkorumpuotą, autoritarinę valstybę, kurią valdo „Klanas“). Silpninami transatlantiniai ryšiai, skleidžiamos ir įsišaknija antivakarietiškos, antiamerikietiškos nuostatos, kai „Gazprom“ ar „Rosatomo“ interesai, pasitelkus tokius radikalius tinklus, yra tiesiogiai ginami.

7. Matome vis daugiau Kremliaus pastangų demonstruoti, kad Rusija yra vienintelė tikrų krikščioniškų vertybių gynėja nuo „blogio“, kuris sklinda iš Vakarų. Tam pasitarnauja Europos kairieji, Europoje propaguodami savo politiką, nukreiptą prieš tradicinę šeimą. V. Putinas tuo sėkmingai gąsdina ne tik europietišką kelią besirenkančias Rytų partnerystės valstybes, bet ir po savo sparnu bando vienyti visoje Europoje nuo širdžiai šeimos vertybes saugančius žmones bei organizacijas. Tokia Kremliaus politika yra klatinga kaukė, tačiau ji ne visiems lengvai atpažįstama.

8. Verta pabrėžti, kad su bandymais per politines partijas daryti įtaką Lietuvos politiniams procesams yra susidūrusios visos politinės jėgos. Ne išimtis – ir TS-LKD. Partijos neturi savų specialių analitinių centrų ar galimybių apie tokias pastangas gauti informaciją iš atitinkamų

tarnybų, kad galėtų laiku įvertinti savo narių veiklą. Politinės sistemos atsparumą įtakoms iš šalies per su Rusija susijusį verslą padidino politinių partijų finansavimo principų pakeitimas, kuomet buvo atsisakyta juridinių asmenų paramos, tačiau šiam įtakos aspektui bei politinės sistemos atsparumo stiprinimui ir toliau reikia ypatingo dėmesio.

9. Lietuvoje veikia ir radikalios prorusiškos politinės grupės, atvirai siekiančios prijungti Lietuvą prie Rusijos Federacijos. Vienas tokių judėjimų yra „Būkime vieningi“, kuris aršiai kovojo prieš JAV bendrovės „Chevron“ investicijas į skalūnų dujų žvalgybą Lietuvoje, rašė atvirus laiškus Vladimirui Putinui ir Aleksandrui Lukašenkai, o šiuo metu dalyvauja provokacijoje, kviečiant Klaipėdos kraštą prijungti prie Rusijos.

X. Pasiūlymai

1) Bendrosios nuostatos

1. Jeigu energetinio saugumo srityje yra visiškai aišku, ką Lietuva turi daryti, kokius namų darbus atlikti, kokios bendros Europos Sąjungos politikos privalo siekti, tai informacinio karo fronte iki šiol nėra jokios aiškios strategijos, be to, trūksta ir vieningo politikos bei visuomenės suvokimo, kad jos reikia. Šiam tikslui galima inicijuoti ES direktyvos „Televizija be sienų“ keitimą.

2. Viešumas, visuomenės informavimas yra pagrindinė priemonė, atremiant Kremliaus propagandines atakas ir informacinį karą. Žmonės turi žinoti, kaip veikia propagandinė mašina, kaip veikia „minkštosios galios“ ne tik tada, kai jų veikla yra ryškiai matoma, ir būti tam daug labiau atsparūs. Tam reikia ne tik nuolatinės stebėsenos, kas vyksta mūsų viešojoje informacinėje, kultūrinėje ar politinėje erdvėje, bet ir žymiai gilesnių analizių bei studijų, kurios leistų žmonėms geriau suprasti, kaip atsispirti „integracijos be inkorporacijos“ strategijai.

3. Švietimas taip pat yra viena iš svarbiausių priemonių kovojant su Rusijos „minkštosiomis galiomis“. Todėl turi būti skatinamas ir puoselėjamas modernaus, dabartinei jaunajai kartai suprantamo patriotizmo ugdyimas visuose švietimo sistemos lygiuose. Atminties politikoje XX a. tremties ir pasipriešinimo istorija vaidina reikšmingą vaidmenį, tačiau keičiantis kartoms reikia ieškoti kitų jos pateikimo formų: ne tik per tradicinius renginius (atminimo dienos mokyklose, minėjimai prie paminklų), tačiau ir per simboliką ar vaizdinius. Interneto ir socialinių tinklų amžiuje reikalingas tiesioginis jaunimo įtraukimas į tam tikros informacijos sklaidą, pavyzdžiui, kompiuterinės aplikacijos gali būti skirtos istoriniams-pažintiniams žaidimams, lavinimui ir edukacijai.

4. Jaunimas jau dabar yra žymiai atsparesnis propagandai, gauna išsamesnę informaciją ir ja domisi. Tačiau reikia įvertinti ir kitos pusės pastangas orientuotis būtent į šią visuomenės grupę. Todėl būtina informuoti žmones apie kiekvieną aiškiai matomą ataką ir paslėptus „minkštųjų galių“ veikimo procesus. Privaloma tam skirti dėmesio vidurinėse ir aukštosiose mokyklose, lavinant jaunosios kartos atsparumą propagandai.

5. Partnerių ES ir NATO įtraukimas. Reikia drąsiau ir plačiau apie Rusijos „minkštųjų galių“ įtakas kalbėtis su draugiškų Lietuvai valstybių atstovais visuose lygmenyse. Reikia aiškiai suvokti, kad Rusija prieš Lietuvą naudoja žymiai intensyvesnius ir efektyvesnius „minkštųjų galių“ instrumentus nei prieš „senąją“ Europą ar JAV. Todėl tose šalyse suvokimas apie tai, su

kuo mums tenka susidurti, kol kas yra labai menkas. Latvija pasiūlė, o NATO pritarė Rygoje steigti NATO Strateginės komunikacijos centrą, kuris analizuos ir įtakas saugumo aplinkai, kaip priemonę naudodamas informacijos kanalus.

6. Reikia siūlyti, kad ES suformuluotų savo politiką, padedant atremti propagandinius karus Rusijos kaimynystėje esančiose valstybėse.

2) Pagrindinių Kremliaus įrankių neutralizavimas viešajame informaciniame ir kultūriniame lauke

1. Lietuvoje būtina mažinti Rusijos propagandos įrankių tinklą. Lietuva yra ratifikavusi vieną iš ES direktyvų dėl produkcijos iš trečiųjų šalių ribojimo informaciniuose kanaluose. Lietuva turi siekti, kad direktyva būtų sustiprinta nuostatoms ir prieš trečiųjų šalių propagandą.

2. ES lygiu reikia įvertinti ir keisti trečiųjų šalių interesus propagandinėmis priemonėmis skleidžiančių informavimo priemonių registracijos ir kontrolės sistemą.

3. Būtina keisti tvarką dėl ypatingą propagandinį poveikį turinčių ir Rusijos vyriausybės subsidijuojamų filmų rodymo per Lietuvos televizijos kanalus:

1) tokių filmų rodymui turi būti taikoma atitinkama mokestinė politika, kad jų demonstravimas Lietuvos televizijos kanaluose nebūtų pelningas verslas;

2) ne ES ir NATO valstybių produkcija turi sudaryti ne daugiau kaip 30 proc. Lietuvos televizijos kanalų eterio laiko, o Rusijoje pagamintą produkciją žymėti ženklu „Pagaminta Rusijoje“;

3) aiškiai propagandinį pobūdį turinčių filmų, ypač tokių, kuriuose šlovinami nusikaltimus prieš Lietuvos piliečius vykdę veikėjai arba sovietmetis, iš viso neturi būti leidžiama rodyti;

4) turi būti priimta žiniasklaidos atsparumo Rusijos „minkštųjų galių“ įtakai programa. Šioje programoje turi atsirasti objektyvus atskirų žiniasklaidos priemonių ar programų vertinimas pagal tarnavimą Rusijos „minkštųjų galių“ strategijai, viešai pranešant tokio reguliaraus vertinimo rezultatus ir paskelbiant „Rusijos įtakos“ žiniasklaidos ar atskirų programų, publikacijų sąrašą, numatant tokią produkciją skleidžiančiai žiniasklaidai didesnius mokesčius, kaip yra taikoma erotinei, pornografini ar smurtinio pobūdžio žiniasklaidai;

5) žiniasklaidai dera suformuoti gerosios praktikos orientyrus (*benchmarks*), kuriais ji galėtų remtis pateikdama ir formuodama kultūrinį ir informacinį turinį; žiniasklaidos priemonės atitikimas šiems orientyrams būtų naudojamas kaip kriterijus skiriant valstybės paramą.

4. Būtina Lietuvoje plėsti vakarietiško informacinio lauko apimtį. Anglų kalba rodomus filmus versti ne įgarsinant, bet leidžiant lietuviškus subtitrus, kaip yra mūsų kaimyninėse valstybėse. Tuo labiau, kad rusiškiems filmams jau dabar yra taikoma tokia praktika.

5. Būtina sudaryti sąlygas Lietuvos žiūrovams matyti ir Latvijos bei Estijos nacionalines televizijas lietuvių arba anglų kalbomis, arba bent jau pagrindines šių šalių nacionalinių televizijų naujienų programas (galima versti į lietuvių kalbą arba rodyti su lietuviškais subtitrais). Taip būtų skatinamas platesnis suvokimas apie įvykius kaimyninėse šalyse, bendras grėsmės, problemas ir jų sprendimo būdus.

6. Žiniasklaidos bendro atsparumo korupcijai ir pinigų įtakai stiprinimas, didinant žiniasklaidos funkcionavimo skaidrumą:

- 1) ES programų viešinimui naudojamos ES lėšos turi būti valdomos centralizuotai, ne per atskiras ministerijas;
- 2) valstybės lygmeniu turi būti centralizuotai kaupiami duomenys, kiek kuriai žiniasklaidos priemonei tenka ES lėšų. Duomenys turi būti reguliariai kiekvienais metais skelbiami viešai;
- 3) kiekvienais metais žiniasklaidos priemonės turi skelbti, kiek ir su kokiais subjektais yra sudarę komercinių sutarčių dėl komunikacinių paslaugų teikimo. Šios ataskaitos turi būti valstybės lėšomis audituojamos ir viešai skelbiamos;
- 4) valstybės lėšomis turi būti atliekamas kiekvienos žiniasklaidos priemonės metinis tiražų ir auditorijos tyrimas.

7. Lietuvos Vyriausybėje turi būti įkurta institucija, atsakinga už kultūrinės ir informacinės erdvės pažeidžiamumo Rusijos „minkštosiomis galiomis“ stebėseną. Ši institucija turi atlikti Rusijos kultūrinių projektų dempingavimo tyrimus.

8. Būtina valstybės biudžete numatyti lėšų veiksmingam pasipriešinimui Rusijos „minkštosioms galioms“, kurios yra nukreiptos į lietuvių išsiviją, siekiant ją paveikti, ir parengti bei įgyvendinti išsivijos informacinio aprūpinimo planą, remiant ir išlaikant tradicinius, išsivijos bendruomenėje seniai gyvuojančius informacijos kanalus bei žiniasklaidos priemones, taip pat rūpinantis naujų kanalų kūrimu, reaguojant į naujas technologines galimybes bei iššūkius.

9. Kultūros ministerijoje turi būti įkurtas padalinys, atsakingas už lietuviškos „minkštosios galios“ Lietuvos kultūroje ir viešojoje erdvėje strategijos parengimą ir įgyvendinimą. Tam turi būti užtikrintas valstybinis finansavimas. Taip pat turi būti užtikrinamas pozityvaus, vienijančio, proeuropietiško patriotizmo kultūrinių ir švietėjiškų programų, istorinės atminties programų finansavimas ir skatinimas.

10. Užsienio reikalų ministerija turi užbaigti 2012 m. parengtas ir URM Kolegijai tobulinti pristatytas istorinės atminties politikos rekomendacijas bei žinyną Lietuvai aktualiausiai istoriniais klausimais. Su šia informacija turi būti supažindinti visi Lietuvos diplomatai ir politikai.

11. Siūlome Užsienio reikalų ministrui institucionalizuoti praeitą kadenciją Užsienio reikalų ministerijos įkurtą neformalią tarpžinybinę istorinės atminties politikos grupę, kuri rengtų metinius istorinės atminties puoselėjimo darbų planus, vykdytų istorinės propagandos tarptautinėje politikoje stebėseną ir prevenciją bei koordinuotų Lietuvos žinybų bendradarbiavimą su užsienio partneriais istorinės atminties ir teisingumo klausimais.

12. Vyriausybė turi inicijuoti 2012 m. rugsėjo 28 d. patvirtintos komisijos derybas dėl žalos, padarytos Lietuvos Respublikai 1940-1991 m. buvusios TSRS ir 1991-1993 m. Rusijos Federacijos kariuomenės, atlyginimo veiklos atnaujinimą. Lietuvos laikysena dėl okupacijos žalos atlyginimo, nors ir ne pačiu aktyviausiu režimu, bet yra svarbi ilgalaikės politikos gairė, riboženklis, kurį būtina išlaikyti, apsisaugant nuo „integracijos be inkorporacijos“ politikos pasekmių.

13. Sovietmečio ideologiniai kūriniai turi būti pašalinti iš Lietuvos viešųjų erdvių.

3) Prievolės verslui, apsaugančios nuo jo panaudojimo Rusijos „minkštųjų galių“ sklaidai

1. Turi būti taikomi papildomi skaidrumo ir viešumo reikalavimai žiniasklaidos priemonės valdančioms verslo bendrovėms, valstybės politikų valdomoms bendrovėms ir Lietuvoje veikiantiems užsienio fondams. Minėti juridiniai asmenys turėtų papildomai deklaruoti, kokią jų pajamų dalį sudaro verslas Rusijoje, kokią jų įsigijimų dalį sudaro Rusijoje perkamos žaliavos ar gaminiai, kiek jie skiria paramos ir kokioms visuomeninėms organizacijoms ji atitenka.

2. Lietuviškas verslas, turintis didelių verslo interesų Rusijoje ir užsiimantis kultūrine labdara bei kultūrinių projektų mecenavimu Lietuvoje, turi viešai deklaruoti savo verslo interesus Rusijoje.

3. Lietuviškas verslas, turintis didelių verslo interesų Rusijoje ir remiantis svarbius politinius, visuomeninius ar viešuosius procesus, turi viešai deklaruoti apie savo remiamus projektus ir verslo interesus Rusijoje.

4. Vyriausybės ar Seimo reikalavimu VSD turi ištirti ir viešai skelbti viešų politinių procesų finansinius rėmėjus ir jų verslo interesus Rusijoje.

4) Lietuvos „minkštosios geopolitinės doktrinos“ – suartėjimo su Šiaurės šalimis – įgyvendinimas

1. Lietuva turi sąmoningai stengtis surasti efektyvų vakarietišky „minkštųjų galių“ plėtros Lietuvoje mechanizmą, taip siekdama sumažinti ir subalansuoti Rusijos „minkštųjų galių“ dominavimą. Tam labiausiai padėtų sąmoningos Lietuvos pastangos sparčiau ir efektyviau suartėti su geografiškai artimiausiomis, sėkmingomis vakarietiškoms šalimis - Skandinavijos valstybėmis. Jų ekonominė, socialinė, kultūrinė, gyvenimo kokybės sėkmė galėtų tapti įkvepiančiu pavyzdžiu ir nauja nacionaline ambicija Lietuvos visuomenei ir politinei bendruomenei.

2. Tokios Šiaurės šalių „minkštųjų galių“ stiprinimo pastangos turėtų prasidėti nuo žymiai intensyvesnio Skandinavijos šalių matomumo Lietuvos kultūrinėje ir informacinėje erdvėje. Tam yra visos galimybės, matant, koks stiprus yra Skandinavijos verslo dalyvavimas Lietuvos ekonomikoje. Šis dalyvavimas turi pasireikšti per kultūros, meno, kino, teatro, televizijos ir kitų sričių informacijos sklaidą Lietuvoje.

3. Toks suartėjimas su Šiaurės šalimis Lietuvos politinio elito turi būti suprantamas kaip ypatingai svarbus uždavinys. Artėjant prie Skandinavijos „minkštųjų galių“, kartu būtų tolstama nuo Rusijos „minkštųjų galių“. Kad tai galėtume pasiekti, reikia ir žymiai intelektualiai stipresnio valstybinio elito, kurio telkimui, ugdymui, švietimui šiaurietiška dvasia būtinos sąmoningos pastangos. Silpnas valstybinis elitas yra vienas iš mūsų Achilo kulnų, kurį efektyviai išnaudoja Rusija savo „minkštųjų galių“ sklaidai Lietuvos visuomenėje.

4. Skandinavijos ir kitų Vakarų valstybių pavyzdžiu turi būti sudarytos sąlygos politinių partijų „smegenų centrų“ atsiradimui bei vystymui. Turi būti numatyta speciali valstybės biudžeto dotacijos, skiriamos politinėms partijoms, dalis, kurią partijos galėtų panaudoti tik minėtų „smegenų centrų“ išlaikymui.

5) VSD ir kitų specialiųjų tarnybų veiklos pertvarkymas. Politinis dėmesys „minkštosioms grėsmėms“

1. Reikia išanalizuoti teisinę bazę ir suformuluoti nuostatas, kuriomis Valstybės saugumo departamentui ir kitoms žvalgybinėms institucijoms būtų sudarytos teisinės galimybės informuoti visuomenę apie jų pastebimas grėsmes valstybės saugumui, įskaitant ir Kremliaus finansuojamą propagandą.

2. VSD privalo turėti prievolę vykdyti Rusijos „minkštųjų galių“ veikimo Lietuvoje stebėseną saugumo požiūriu ir skelbti viešas metines ataskaitas.

3. VSD turi parengti tokią informacijos pateikimo valstybės vadovams tvarką, kad ji leistų informaciją gavusiems asmenims, esant reikalui, pavišinti, nepakenkiant VSD atliekamam žvalgybos ir kontražvalgybos darbui. Iki šiol galiojanti praktika, kai Rusijos Federacijos ar kitų valstybių paslaptys apie daromą įtaką mūsų valstybės politiniams bei ekonominiams procesams tampa Lietuvos valstybės paslaptimis, o už jų pavišinimą persekiojama ir baudžiama, yra ydinga.

4. Seime kiekvienais metais turi būti rengiami išsamūs Valstybės saugumo departamento ir Vyriausybės ataskaitos svarstymai – „Lietuvos saugumo debatai“.

5. Sveikintina praktika, kai žvalgybos institucijos jau dveji metai pateikia ataskaitas visuomenei. Tačiau jos galėtų būti dar drąsesnės ir informatyvesnės.

6. Siūlytina saugumo klausimais rengti ne tik uždaras tarptautinio lygio konferencijas, kokia yra kasmetinė saugumo konferencija „*Snow Meeting*“ Trakuose, bet ir nacionalinio lygio Lietuvos politikų ir ekspertų dalykinius seminarus saugumo politikos klausimais.